

СВІДОМЕ СПОЖИВАННЯ ЯК ОСНОВНИЙ ФАКТОР РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ СПІЛЬНОЇ УЧАСТІ

CONSCIOUS CONSUMPTION AS THE MAIN FACTOR IN THE DEVELOPMENT OF THE SHARING ECONOMY

УДК 338.1

<https://doi.org/10.32843/infrastruct43-5>**Руда М.В.**

к.е.н., доцент кафедри
зовнішньоекономічної
та митної діяльності
Національний університет
«Львівська політехніка»

Ільницький В.С.

магістр кафедри зовнішньоекономічної
та митної діяльності
Національний університет
«Львівська політехніка»

Ruda Mariana

Lviv Polytechnic National University

Ilnytskyi Vitalii

Lviv Polytechnic National University

У статті розглянуто основні тенденції розвитку шерингової економіки у світі загалом та в Україні зокрема. Економіка спільної участі стрімко розвивалася впродовж останніх кількох років, проте сучасні економічні та соціальні виклики можуть завдати шкоди цій галузі. За таких умов компаніям необхідно знайти фактори для подальшого зростання. Орієнтація на свідоме споживання може стати одним з основних катализаторів необхідного розвитку цілої галузі шерингової економіки. Свідоме споживання вже давно стало частиною європейської культури завдяки платформам, які працюють за принципами «брати й ділитися». Шерингові платформи, компанії-власниці яких мають схожі переконання, отримують додаткові можливості в майбутньому. Спільне використання речей допомагає ефективніше розпоряджатись наявними ресурсами, серед яких слід назвати енергію та різноманітні матеріали. Спільноти, які спільно використовують побутові предмети, одяг, транспорт, активно розвиваються в Європейському Союзі. Долучення шерингових компаній до цього тренду забезпечить розвиток економіки спільного використання.

Ключові слова: економіка спільної участі, шерингові платформи, свідоме споживання.

В статье рассмотрены основные тенденции развития шеринговой экономики в мире

вообще и в Украине в частности. Экономика совместного участия стремительно развивалась на протяжении последних нескольких лет, однако современные экономические и социальные вызовы могут нанести вред всей отрасли. При таких условиях компаниям необходимо найти факторы для дальнейшего роста. Ориентация на сознательное потребление может стать одним из основных катализаторов необходимого развития целой отрасли шеринговой экономики. Сознательное потребление уже давно стало частью европейской культуры благодаря платформам, которые работают по принципу «брать и делиться». Шеринговые платформы, компании-владельцы которых имеют схожие убеждения, получают дополнительные возможности в будущем. Совместное использование вещей помогает эффективнее распоряжаться имеющимися ресурсами, среди которых следует назвать энергию и различные материалы. Сообщества, которые совместно используют бытовые предметы, одежду, транспорт, активно развиваются в Европейском Союзе. Привлечение шеринговых компаний к этому тренду обеспечит развитие экономики совместного потребления.

Ключевые слова: экономика совместного потребления, шеринговые платформы, сознательное потребление.

The main tendencies of the development of sharing economy in the world and Ukraine are considered in the article. The participatory economy has developed rapidly over the past few years, but current economic and social challenges can hurt the industry as a whole. Under such conditions, companies need to find factors for further growth. Focusing on conscious consumption can be one of the main catalysts for the necessary development of the entire sharing economy. Conscious consumption has long been a part of European culture, thanks to platforms that work on the principles of "take and share". Sharing platforms that own similar beliefs will gain additional opportunities in the future. Sharing things helps to manage available resources more efficiently, including energy and a variety of materials. Communities that share household items, clothing, and transport are actively developing in the European Union. The involvement of sharing companies in this trend will ensure the development of the sharing economy. The sharing economy is a relatively new phenomenon in many countries, but over the past few years, the sharing economy has shown steady growth. Today, thousands of companies around the world allow people to share, rent, borrow, or donate goods, services, skills, and information. The sharing economy may be a vital element of the future. Joint ownership, abandonment of consumerism for the sake of efficiency, and minimalism are the main trends of the new economy. Undoubtedly, the economy of joint participation will become further widespread both in the world and in Ukraine. The size and rate of growth will depend to a greater extent on the trust of the population, changes in the value system, and the increase in Internet users. A new world socio-economic system is built on the ideas of sharing. Sharing is not just a combination of existing supply and demand with the help of modern technologies. It is a revolution and a reformatting of the concept of consumption due to a paradigm shift. The key to the further development of sharing is that it arose evolutionarily. This is not an artificial demand for a product imposed by global corporations or the state. This is what people do for themselves.

Key words: sharing platforms, conscious consumption, sharing economy.

Постановка проблеми. З огляду на глобальні виклики сучасності стрімкий розвиток економіки спільної участі може залишитись у минулому, а шерингові компанії (англ. "share" – «ділитися») можуть зазнати негативного впливу багатьох непередбачуваних факторів. Наявні соціальні та економічні виклики формують нові цінності у споживачів, до яких можна віднести свідоме споживання. Існує потреба дослідження впливу свідомого споживання на шеринг. Чи справді компанії, які працюють за допомогою шерингових платформ і враховують соціальні фактори, мають шанс подальшого розвитку, якщо відповідатимуть сучасним трендам і вимогам з боку громадськості?

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У своїй публікації Н.В. Рощина розглядає моделі шерингової економіки, її перспективи та сучасний стан. Автор описує основні характеристики компаній, які провадять свою діяльність у системі економіки спільної участі [1]. А.О. Гура, Т.Г. Гуцан, Д.В. Сотников проаналізували сутність соціально-економічної системи, на якій базується шерингова економіка. Автори виокремили головні принципи економіки спільної участі та основні бар'єри розвитку українського шерингу [2]. В.М. Кукса провела аналіз причин виникнення шерингової економіки та специфіки співпраці учасників

шерингових платформ. Авторка виділяє основні сфери, які забезпечують розвиток економіки спільної участі [3]. Натомість А.С. Радіонова у своїй публікації висвітлює тематику цінностей економіки спільної участі. Окрім цього, автор акцентує увагу на проблемах законодавчого регулювання підприємств, які працюють на базі шерингових платформ [4]. Шіфу Мі та Д'Маріс Коффман детально розглянули участь шерингових компаній у покращенні екологічної та економічної ситуацій у світі. У своїй публікації автори акцентують увагу на позитивному екологічному впливі системи економіки спільної участі за рахунок зменшення кількості використаних ресурсів [5]. Ейпріл Райн у своїй статті зосереджує увагу на основних викликах шерингової економіки, особливо наголошуючи на наслідках пандемії коронавірусу [6].

Постановка завдання. Метою статті є висвітлення феномена економіки спільної участі та акцентування уваги на свідомому споживанні, як чиннику, що здатний забезпечити розвиток шерингових бізнес-моделей, особливо в умовах появи нових глобальних викликів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економіка спільної участі (шерингова економіка) може розглядатись як складна соціально-економічна система, що базується на спільному використанні наявних ресурсів. Шерингову економіку можна назвати відносно новим явищем, адже обговорення можливого створення такої системи розпочалось ще в минулому столітті, проте її активне створення відбулося після розвитку віртуальних та цифрових технологій. Операції в шеринговій економіці здійснюються завдяки спеціалізованим онлайн-платформам, які здатні об'єднати певні спільноти на основі спільних зацікавлень. Специфіку цього сектору економіки можна охарактеризувати так:

- використання сучасних інформаційних технологій;
- побудова довіри між користувачами платформ на основі систем контролю якості;
- забезпечення вільного робочого графіку цифрових платформ.

Економічна сутність системи спільної участі полягає в можливості скорочення витрат або забезпечення отримання доходу шляхом передання послуг, матеріальних цінностей у тимчасове користування. Спільне використання товарів окремими особами чи групами задля заробітку перетворює фізичні активи на надання послуг.

Шерингова економіка має всі передумови для того, щоби стати для суспільства одним із ключових елементів майбутнього, адже відмову від надмірного споживання заради економії та ефективності, спільне володіння можна віднести до

ключових трендів сучасної економіки. На розвиток економіки спільної участі сьогодні активно впливають такі фактори:

- пірингові мережі та технології реального часу;
- економічні кризи та спади;
- екологічні проблеми;
- зростання довіри між людьми.

Сфера спільного використання товарів та послуг все активніше залучає до цього великі компанії, для чого існують такі передумови:

- розвиток соціальних мереж, що сприяє збільшенню комунікацій між людьми та накопиченню їх персональних даних;
- зростання кількості населення Землі, що приведе до збільшення його щільності та потреби економічного й спільного використання ресурсів;
- збільшення частоти настання економічних криз, що змушує людей ретельніше планувати свої витрати [2].

Економіка спільної участі є напівформальним видом обміну об'єктами, часом, послугами між окремими споживачами, адже стандартні ділові правила зазнають змін або переплітаються між собою. Використання принципів шерингової економіки в середовищі бізнесу створює для нього додаткову цінність, у яку часто готові вірити інвестори.

Перші компанії з ознаками економіки спільної участі з'явилися у 1995 році, ними були "eBay" та "Craigslist". Ці компанії були торговими майданчиками для повторного використання товарів. До 2010 року було створено кілька схожих сайтів, серед яких слід назвати "ThredUp", "Threadflip", "Freecycle", "Yerdle". Економіка спільної участі об'єднує компанії, які функціонують за принципом peer-to-peer, її перевагою є простота. Ця модель передбачає, що одні учасники платять за право тимчасового доступу або використання ресурсу іншим учасникам, а платформа, на якій здійснюються ці операції, є лише посередником. Шерингові інтернет-платформи є онлайн-майданчиками, які формують цілий ринок (галузь). Перелік шерингових компаній сьогодні є досить великим. Так, станом на 2020 рік обсяг економіки спільної участі у світі можна оцінити в мільярди доларів, тому варто виділити кілька таких зарубіжних шерингових платформ:

- "Upwork" (майданчик для пошуку роботи, ринкова капіталізація становить 1,14 млрд. дол. США);
- "BlaBlaCar" (платформа для пошуку автомобільних попутників, ринкова капіталізація становить 1,6 млрд. дол. США);
- "OLX" (платформа для онлайн-оголошень, капіталізація становить 2 млрд. дол. США);
- "Airbnb" (платформа для розміщення, пошуку, короткострокової оренди приватного помешкання, капіталізація становить 35 млрд. дол. США);

– “Uber” (платформа для пошуку, виклику й оплати таксі або приватних водіїв, капіталізація становить 33 млрд. дол. США) [3].

Варто зазначити, що існує велика кількість українських шерингових компаній, серед яких слід назвати “Preply” (платформа пошуку репетиторів), “Prometheus” (платформа онлайн-освіти), “Kabanchik” (платформа для пошуку виконавців побутових робіт), “MUSHROOM” (платформа для короткострокової оренди житла). Відповідно до прогнозів “Pricewaterhouse Coopers” до 2025 року розміри шерингової економіки в Європі зростуть до 335 млрд. дол. США. У європейських країнах доходи від шерингових платформ стабільно зростатимуть. Наприклад, до 2025 року дохід у цій сфері у Великій Британії становитиме 15 млрд. дол. США щороку. Значне зростання передбачається у таких галузях економіки спільної участі, як сервіси спільного фінансування (зростання на 65%), сервіси онлайн-працевлаштування (зростання на 37%), сервіси оренди житла (зростання на 31%), сервіси оренди автомобілів (зростання на 23%) [1].

Ситуація з українськими компаніями може бути іншою, оскільки в Україні досі відсутні законодавчі норми функціонування подібних підприємств. Брак необхідних законодавчих механізмів спричиняє проблеми з обліком та оподаткуванням додаткових доходів. Окрім цього, загальмувати розвиток шерингової економіки в Україні здатна відсутність офіційного працевлаштування, наслідком чого можуть стати незадовільні умови праці. Такі реалії є можливими, оскільки платформи наголошують на своєму посередництві під час здійснення операцій, перекладаючи відповідальність на продавців та виконавців.

Поширення шерингових платформ в Україні та світі позитивно впливатиме на раціональне задоволення потреб, збереження довкілля, отримання додаткових доходів та дистанційну зайнятість, проте відсутність довіри, на якій повинні бути побудовані шерингові відносини, може стати фактором, який здатен зупинити розвиток економіки спільної участі у світовому масштабі [4].

Довіра у суспільстві та бізнесі є сподіванням, що кожна зі сторін буде чесною та відповідальною. Встановити довіру досить важко, тому підприємствам потрібно не лише визначити, кому довіряти, але й зробити так, щоби довіряли їм. Чесність, екологічність, соціальна відповідальність є важливими складовими частинами діяльності компаній, як і капітал чи технології. Шерингові компанії мають можливість отримати необхідну довіру та забезпечити свій розвиток, у чому важливу роль відіграватиме фактор свідомого споживання, який можна назвати сучасним трендом у споживчих цінностях.

Економіка спільної участі здатна впливати на свідоме споживання. Екологічні проблеми,

глобальні зміни клімату, надмірне використання ресурсів, збільшення популяції населення наголошують на необхідності використання нової моделі бізнесу, яка є стійкішою порівняно з традиційною. Основна увага зосереджується на розподілі надлишкових активів, що покращує ефективність їх використання. Шерингова економіка позитивно впливає на стан екології шляхом зменшення використаних ресурсів. Вжиття таких заходів формує зміни в поведінці споживачів, перекладаючи на них частину відповідальності за стан середовища, в якому вони проживають. Наявність альтернативних можливостей отримання послуг чи товарів, зокрема спроможність спільного використання велосипедів та інших транспортних засобів, помешкання, одягу, формують у споживачів принцип свідомого споживання. Такі послуги є дешевшими, ніж їх альтернативи, дають можливість людям активніше взаємодіяти один з одним за допомогою шерингу та купувати менше. Фактор свідомого споживання в економіці спільної участі дає можливість забезпечити економічне зростання, при цьому без збільшення кількості активів. Ідея свідомого споживання з фокусуванням на спільному доступі та використанні забезпечує зв'язок між ефективним споживанням ресурсів та антиконсюмеризмом.

Дослідження свідчать про те, що економіка спільної участі здатна забезпечити сталий розвиток не лише шерингових компаній, але й підприємств, які провадять свою діяльність в інших сферах. Це підтверджує той факт, що шеринг позитивно впливає на стійкість економічних процесів, зменшуючи виснаження, спричинене споживанням, адже товарами діляться, а не володіють особисто [5].

Варто зазначити, що використання фактору свідомого споживання може бути успішним не відразу. Компаніям доведеться робити помилки в процесі налагодження обсягів виробництва та закупівлі. У цьому випадку основним завданням для підприємств є початок функціонування компаній [6]. Свідоме споживання допомагає шеринговим компаніям працювати та виділятися у бізнес-середовищі, де велика кількість нової продукції, використаних матеріалів викидається. Наявність у компанії принципів поваги до навколишнього середовища здатна привабити лідерів думок, нових покупців та забезпечити позитивний імідж бренду.

Фактор свідомого споживання працює на основі ідеї економії ресурсів, проте в мінливому ринковому середовищі наявність лише принципу екологічності не є достатньою. Повага до природи є одним з компонентів, які необхідні для залучення свідомого споживача. Свідоме споживання набуває форми маркетингової цінності. Глобалізація світового споживчого простору, інтенсивне поширення

Таблиця 1

Заходи шерингових компаній задля покращення суспільного добробуту під час пандемії COVID-19

Назва компанії	Захід
Car&Away	Просить місцевих жителів Брайтона та Брістоля пожертвувати свої автомобілі, якими вони не користуються, на період одного тижня. Наявні автомобілі будуть доступні волонтерам для того, щоби довозити медичні засоби та продовольчі запаси всім вразливим верствам населення. Компанія обіцяє власникам повертати повністю продезинфіковані та очищені автомобілі.
Jumio	Компанія працює на базі штучного інтелекту, надає безкоштовно свою платформу організаціям, що допомагають у боротьбі проти COVID-19. Підтвердити свою ідентичність мають змогу неурядові організації, медичні установи, школи, служби доставки.
Airbnb	Допомагає медичним працівникам у Великій Британії з пошуком вільних місць для проживання. Платформа допомагає медикам знаходити будинки, які відповідають протоколам безпеки та чистоти.
TaskRabbit	Компанія створила програму «Завдання для добра», яка поєднує людей, що входять до груп ризику і потребують допомоги, з місцевими волонтерами. Така послуга доступна у містах шести країн, де працює компанія, включаючи місто Лондон. Усі завдання у всіх категоріях повинні виконуватись безконтактно або віртуально, щоб забезпечити безпеку всіх користувачів.
Patchwork	Шерингова платформа допомагає формувати та розсилати ящики з їжею для працівників лікарень.
AnyGood?	Платформа з працевлаштування, де можна рекомендувати людей на різноманітні посади, надає вакансії, пов'язані з COVID-19, щоб задовільнити ринкові потреби.

Джерело: сформовано авторами

товарів на міжнародних ринках об'єднують споживачів у бажанні захистити себе від загрози споживання продукції, яка шкодить навколишньому середовищу або виробляється компаніями, що негативно впливають на соціальний добробут.

Свідоме споживання здатне забезпечити розвиток компаній навіть у часи економічних криз [7]. Це зростання можливе, якщо шерингова компанія є соціально відповідальною та забезпечує суспільний добробут. Ситуація, яка викликана пандемією COVID-19, чудово це ілюструє. Велика кількість компаній, які працюють на основі шерингових платформ, намагається використати власні можливості задля покращення соціального добробуту в умовах карантину. Приклад британських компаній відображає цю тенденцію, яка здатна перетворити свідому громадянську позицію на значний економічний розвиток у майбутньому, що представлено в табл. 1.

Це лише невелика кількість шерингових компаній, які намагаються реалізувати свою функцію щодо покращення суспільного добробуту в умовах кризи. Свідоме споживання як один з основних факторів розвитку компаній разом із соціальною відповідальністю допомагає представникам бізнесу завоювати довіру споживачів та подолати складні непередбачувані часи.

Висновки з проведеного дослідження.

Сектор шерингової економіки (економіки спільної участі) досить швидко розвивається в структурі загальної економіки. Економіка спільної участі рухається в бік розширення типів послуг та ринків. У довгостроковій перспективі існує можливість зменшення попиту на традиційні товари через можливість їхньої заміни на аналоги спільного використання. Шерингову економіку можна вважати революційним кроком у розвитку глобальної економіки, оскільки вона є зміною концепції

споживання внаслідок зміни цінностей від надмірного консюмеризму до суспільної взаємодопомоги та обміну. Очевидно, що економіка спільної участі розширюватиметься й надалі в усьому світі, зокрема в Україні. Темпи та розміри зростання залежатимуть від довіри населення та швидкості зміни цінностей.

Свідоме споживання є тим фактором, який створює сьогодні нову систему поглядів на річ, послугу, майно, фінансові ресурси. Сьогодні необхідну річ не потрібно купувати, її можна позичити, тому такий тип споживання здатен поширитись на велику кількість галузей економіки, що забезпечить постійний розвиток шерингових платформ.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Борданова Л.С., Рощина Н.В. Перспективи економіки спільної участі. *Економічна наука*. 2017. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/22_2017/6.pdf (дата звернення: 15.05.2020).
2. Гура А.О. Можливості та перспективи розвитку шерингової економіки в Україні. *Економіка*. 2018. URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/economics/article/view/1065> (дата звернення: 15.05.2020).
3. Кукса В.М. Економіка спільного споживання – нова система цінностей і довіри. *Фінансовий простір*. 2018. URL: http://dspace.ubs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1443/1/Kuksa_The_common.pdf (дата звернення: 16.05.2020).
4. Радіонова А.С. Особливості економіки спільного споживання в Україні. *Збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції (21–22 квітня 2017 року)*. Київ: КНЕУ, 2017. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/21576/210-213.pdf?Sequence=1> (дата звернення: 16.05.2020).
5. Coffman D., Mi Z. The sharing economy promotes sustainable societies. *Nature communications*. 2019. URL: <https://www.nature.com/articles/s41467-019-09260-4> (дата звернення: 16.05.2020).

6. Rinne A. Coronavirus: The End of the Sharing Economy, or a New Beginning? *The Startup*. 2020. URL: <https://medium.com/swlh/coronavirus-the-end-of-the-sharing-economy-or-a-new-beginning-a142acbb7130> (дата звернення: 17.05.2020).

7. Geissinger A. How sustainable is sharing economy? On the sustainability connotations of sharing economy platforms. *Journal of Cleaner Production*. 2019. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0959652618329299> (дата звернення: 17.05.2020).

REFERENCES:

1. Bordanova L.S., Roshchna N.V. Perspektyvy ekonomiky spilnoi uchasti, *Ekonomichna nauka*, 2017. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/22_2017/6.pdf (accessed: 15 May 2020) (in Ukrainian).

2. Hura A.O. Mozhyvosti ta perspektyvy rozvytku sherynhovoi ekonomiky v Ukraini, *Ekonomika*, 2018. URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/economics/article/view/1065> (accessed: 15 May 2020) (in Ukrainian).

3. Kuksa V.M. *Ekonomika spilnoho spozhyvannia – nova systema tsinnosti i doviry*, Finansovyi

prostir, 2018. URL: http://dspace.ubs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1443/1/Kuksa_The_common.pdf (accessed: 16 May 2020) (in Ukrainian).

4. Radionova A.S. Osoblyvosti ekonomiky spilnoho spozhyvannia v Ukraini, Zbirnyk materialiv II Mizhnarodnoi naukovo praktychnoi konferentsii (21–22 kvitnia 2017 roku). Kyiv : KNEU, 2017. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/21576/210-213.pdf?Sequence=1> (accessed: 16 May 2020) (in Ukrainian).

5. Coffman D., Mi Z. The sharing economy promotes sustainable societies, *Nature communications*, 2019. URL: <https://www.nature.com/articles/s41467-019-09260-4> (accessed: 16 May 2020).

6. Rinne A. Coronavirus: The End of the Sharing Economy, or a New Beginning? *The Startup*, 2020. URL: <https://medium.com/swlh/coronavirus-the-end-of-the-sharing-economy-or-a-new-beginning-a142acbb7130> (accessed: 17 May 2020).

7. Geissinger A. How sustainable is sharing economy? On the sustainability connotations of sharing economy platforms, *Journal of Cleaner Production*, 2019. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0959652618329299> (accessed: 17 May 2020).